СВОБОДА

SVOBODA

УКРАЇНСЬКИЙ ДНЕВНИК

UKRAINIAN DAILY

УРЯДОВИЙ ОРГАН ЗАПОМОГОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДНИЙ СОЮЗ В ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ АМЕРИКИ.

OFFICIAL ORGAN OF THE UKRAINIAN NATIONAL ASSOCIATION, Inc.

ТРИ ЦЕНТИ — РІК XXXI. — Число 124. — Джерзи Сіті, Н. Дж., понеділок, 28. мая, 1923. — VOL. XXXI. — No. 124. — Jersey City, N. J., Monday, May 28, 1923. — THREE CENTS

ЗАХОДИ ДЛЯ ПОЛАГОДЖЕННЯ БУДІВЛЯНОГО СТРАЙКУ

НЮ ЙОРК, 25. мая. — Щоби полагодити страйк мулярів та других будівляних робітників, які мусіли вийти на страйк через страйк мулярів, приїхав сюди з докладним пляном акції стейтовий промисловий комішенер Джеймс Коркорен. Який саме його плян, він ще не виявив.

До сього часу вдалося юніям 12 великих будівляних підприємців, згоджуючися на всі домагання, поставлені мулярськими юніями. З другої сторони, однак, страйк поширився на деякі другі будівлі, на яких працюють мулярі, зорганізовані другими юніями.

СТАЛЕВІ ФАБРИКАНТИ ВІДКИДАЮТЬ ЗМЕНЧЕННЄ РОБОЧОГО ДНЯ.

НЮ ЙОРК, 25. мая. — Американські залізні та сталеві фабриканти, зібрані тут на зборах свого товариства, рішилися не зменчати 12-годинного робочого дня, що й досі обовязуючого в залізнім промислі.

Фабриканти видали рівночасно заяву, що на їх погляд 12-годинна праця в сталевім промислі не конче так небезпечна для фізичного, умового та морального здоровля робітників.

Фабриканти заслоняються, що скасоване 12-годинного робочого дня примусилоб зараз фабрики приняти нових 60,000 робітників та піднести ціни виробів о 15 процент.

ЗА ПРИСТУПЛЕННЄ АМЕРИКИ ДО СВІТОВОГО СУДУ

ВАШІНГТОН, 25. мая. — Президент Гардинг ще не подав до публичного відома, яке становище в справі приступлення Злучених Держав до Ліги Народів він займав в час своєї кандидатської кампанії в 1920. році. Зате з Білого Дому видано виминаючу заяву, в якій сказано, що президентови не все вдавалося переводити в життє те, що він наміряв.

ОСТЕРІГАЮТЬ КОРАБЛІ ПЕРЕД ЛЕДОВИМИ ГОРАМИ

ВАШІНГТОН, 25. мая. — Фльотний Гидрографічний Уряд розіслав до всіх своїх прибережних стацій та до всіх кораблів на Атлянтійськім Океані осторогу перед великими кригами та ледовими горами, що тепер пустилися плисти з півночи на полудне та загрожують морській плавбі.

Уряд радить кораблям збільшити осторожність, а прибережним ратунковим стаціям приказує бути на поготовлі йти на ратунок загроженим короблям.

ЗНЕСЕННЄ НАЗАДНИЦЬКИХ ЗАКОНІВ ПРО ШКОЛИ.

ОЛБАНІ, Ню Йорк, 25. мая. — Стейтовий губернатор Смит підписав нині скасоване двох ухвалених в час війни законів: про шкільництво, на основі котрих лишень той міг бути учителем в публичних школах в стейті, хто піддався слідству щодо своєї льояльности, та лишень ті приватні школи малиби право вести науку, які дістали від стейтової шкільної комісії дозвіл на веденне науки.

Оба закони були вислідом военної назадницької горячки. Підписуючи їх відкликанне, губернатор заявляє в увазі до сього відкликання, що вони противляться демократії, як її розуміють в Америці.

(Від свого автора сі закони були відомі під іменем „законів Ласка").

РОБІТНИЧІ ПРОВІДНИКИ БОЯТЬСЯ НОВОГО ВУГЛЕВОГО СТРАЙКУ

ВАШИНГТОН, 25. мая. — Так уряд як і робітничі юнійні провідники побоюються, що їм не вдасться полагодити на час контракту межи вуглевими робітниками та вуглевими властителями та що з кінцем теперішнього контракту знова прийде до страйку.

Джан Луис, голова майнерської юнії, запропонував свого часу вуглевим підприемцям, щоби обовязуючий тепер контракт продовжено ще на один рік. Коли підприемці згодилися, Луис виїхав до Европи на розсліди вуглевої ситуації. По повороті з Европи переконався він, що серед майнерів наросло невдоволенне з теперішнього контракту. З огляду на сей настрій все буде залежати від конвенції юнії робітників твердого вугля, яка мае відбутися дня 25. червня.

ЗАЛІЗНИЧА КОНФЕРЕНЦІЯ

ШІКАГО, 25. мая. — Нині отворено тут скликану сенатором Ла Фолетом „конференцію для нової оцінки залізниць". На конференцію приїхали члени так званого поступового бльоку в конгресі, визнанні діячі поступових партій, прихильники перебрання залізниць на державу та провідники юній залізничих робітників.

Ціллю конференції являється виставленне жадання нової оцінки залізниць на тій основі, що теперішня оцінка несправедливо перевисшае справдішну вартість залізниць о яких 12 міліярдів долярів. З огляду на те, що від оцінки залізниць залежить тарифа на перевіз людий та товару, питанне оцінки залізниць мае велике практичне значінне.

Межи першими бесідниками на конференції був нюйорський мейор Гайлен, котрий заявився за перебраннем залізниць на власність держави.

СМЕРТЬ ДВОХ ЛЕТУНІВ

На військовім летничім поли коло Вашінгтону, в Дистрикті Колумбійськім, впав військовий літак, на якому літали два летуни: майор американської армії Данкен та цивільний урядник в летничім бюрі Крап. Літакови зіпсулася машина, і він впав в долину. Наслідком упадку машина експльодувала у воздусі. Оба летуни згинули в огни.

ПОЛЬСЬКИЙ СОЙМ ВИДАВ СУДОВИ ВОЛИНСЬКОГО ПОСЛА МАРКА ЛУЦКЕВИЧА

УКРАЇНСЬКІ І БІЛОРУСЬКІ ПОСЛИ ДЛЯ ПРОТЕСТУ ПОКИНУЛИ САЛЮ ЗАСІДАНЬ

ЛУЦК, „Західна Волинь," 6. травня (мая). — Тутешній тижневик „Українське Життя" повідомляє:

На засіданню польського сойму у Варшаві 27. квітня с. р. розбирано справу видачі судови посла Марка Луцкевича, обвинуваченого Луцьким прокуратором по 129 ст. к. к.

Справу реферував посол Бродацький (пястовець).

Послови Луцкевичеви закидується, що він у промовах на вічах в Рівному, Львові і Луцку нібито закликав людність не платити податків, не йти до польського війска; закликав до збройної боротьби з Польщею і до чинного недопущення до ревіндикацій.

В обороні посла Луцкевича виступав посол Підгірський, котрий зазначив, що український нарід стремить до права, але його не має. „Коли ті—говорив він—що стоять на сторожі права, ламають його, як наприклад прокуратор Барановський в Луцку, нарушивши брутально посольську нетикальність, то що казати про ріжних „функціонаріющів" польських. Коли ви не шануєте тої конституції, то ми мусимо стати в її оборону. Я самий був на одному з тих віч і стверджую, що нічого проти польської держави посол Луцкевич не говорив".

Голосованнє відбулось поіменне. За видачею голосували „Хіена" (вшехполяки) і „Пяст" (людовці) а проти — всі меньшости і П. П. С. (польська партія соціялістична). Група „Визволенне" (ліві людовці) від голосовання стрималось. Таким чином внесок пройшов, і посла М. Луцкевича сойм постановив видати.

На знак протесту українські і білоруські посли покинули салю засідань.

КЛОПОТИ ГАРДИНГА З МЕНАДЖЕРАМИ РЕПУБЛИКАНСЬКОЇ ПАРТІЇ

ВАШИНГТОН, 25. мая.—Президент Гардинг має тепер немалі труднощі з провідниками републиканської партії. Головною кісткою незгоди є питанне приступлення Злучених Держав до межидержавного суду при Лізі Народів, за котрим заявляється президент, але котрому мають противитися просто таки всі провідники місцевих републиканських комітетів. Щоби полагодити сі клопоти, президент думає вже приняти назад до свого кабінету бувшого міністра почт Гейза, який свого часу уступив, щоби обняти краще плачене становище „диктатора" промислу рухомих образків.

СТРАЙК СТУДЕНТІВ

Студенти рільничої колеґії в Стилвотер, коло Оклагома Сиcті, в стейті Оклагомі, обурилися так на іменованне головою колеґії відомого провідника Фармерсько - Робітничої партії Джорджа Вилсона, що його застрайкували, а потім загрозили Вилсонови, що його натруть смолою та обпірять, коли він не покине свого нового становища. Ґубернатор стейту Волтон так обурився сим дикунським поведеннем студентів, що він загрозив їм карами, як вони не упокояться. Ґубернатор грозить студентам, що коли вони не перестануть свого страйку та погроз, то доведуть до того, що Вилсон буде мати власть над ними приказувати їм, коли вставати й коли лягати спати.

ТРИ ДОЧКИ ПОГИБЛИ З МАТІРЮ В ОГНИ

94-літна старуха Мей Оконор наняла зі своїми трома дочками домок на горі Лейк Парк, коло Камберленда, в стейті Меріленд. Думали прожити там літо. Щоби приготовити мешканне до життя, дочки зібрали всяке сміття, засохле листя, що лежало коло дому, в одну велику купу та підпалили її. Сильний вітер запалив листе, лежаче під домом. В одну мить дім, в якому відпочивала старуха, станув в огни. Одна з дочок, залякана небезпекою, вбігла сейчас до дому та старалася витягнути матір на двір, але мати собі залякалася так, що не далася вивести з дому. Щоби помогти сестри, дві другі сестри вбігли в дім. Тимчасом огонь поступив уже так далеко, що він обходив хату довкола, відтинаючи жінкам всі виходи на безпечне місце. Так вони й згоріли на вуголь. Лишень з положення звуглених тіл можна було додуматися передсмертних їх зусиль.

Коло тіл найдено в бляшанці пушці, недоткненій огнем, 2.000 долярів в золоті. Золото належало до старухи. Дістала вона його з продажі свого дому в сусідній місцевости. Старуха давним звичаєм носила готівку при собі.

СІЧ НА ВОЛИНІ

Зусиллєм Української молоді заложено при Товаристві „Просвіта" в Здолбунові руханково-спортову секцію „Січ". Секція наразі має 23 дійсних членів. Вживаєься заходів до заложення при руханково-спортовій секції пластової дружини.

ЗЛОДІЇ З БОГАЦЬКИХ РОДИН

Перед молодечим судом в Питсбурґу поставлено оногді 6 молодих хлопців, синів богацьких родин з міліонерської дільниці міста, а поліція обжалувала їх за крадіж цілого ряду автомобілів. По їх сліді поліція найшла 93 авта, скрадені послідного тижня. Поліція каже, що хлопці крали сі авта на те, щоб брати дівчата на прогульки. Скрадені автомобілі варта були коло 100,000 долярів. Арештовані призналися поліції до вини.

„ЗЕМЕЛЬНА СПРАВА" В ПОЛЬЩІ

Земельна справа в Польщі мусить на папері стояти дуже добре. Декретом з 2-го с. м. президент Польщі надав богато заслуженим польським діячам ордери „Відродженя Польщі", між ними аж 7 особам за... справи земельні. Цікаво, чи відомо там „вгорі", скільки видано та ще видасться „ордерів вічної памяти" нашому бідному людови за видержку в голоді і холоді.

ЛЯХИ НА ВОЛИНІ

В селі Несвічі на вічу до послів Х. Приступи й Пащука звернувся місцевий селянин і, показуючи на присутніх двох невідомих людців, що стояли на вічу, заявив, що вони напали на него серед білого дня в селі з револьверами в руках і обшукали його, та що обидва були зовсім пяні.

На вимогу послів вияснено, що се „вивідовці" Ян Савапінський і Ян Кусь. Останні заявили, що вони тут ловили бандитів. Так тероризують населенне пяні „шпики"!

ГРЕЦІЯ ГРОЗИТЬ ВІЙНОЮ ТУРЕЧЧИНІ

ЛОЗАННА, Швайцарія, 26. мая. — Тутешня грецька делеґація вручила Туркам ультимат, в якому заявила, що як Турки не відступлять до 24 годин від свого домагання про „военне відшкодовання", то Греція оставляє собі свободу ділання.

Кажуть, що Греція сейчас зачала би війну в Тракії, щоби прогнати Турків з Европи. З Грецією імовірно пійшли-б і другі балканські держави.

НЕБЕЗПЕКА НОВОЇ ГРЕЦЬКО-ТУРЕЦЬКОЇ ВІЙНИ

ЛОНДОН, 24. мая. — З Греції повідомляють, що в Тракії дійсно готова вибухнути в найблизших днях нова грецько-турецька війна.

Притокою до нової війни є справа „военних відшкодовань", яких Турки хотять від Греків на мировій конференції в Лозанні.

Греки кажуть, що Турки прислали до Тракії над грецьку границю цілу нову дивізію свого війска і потайки розложили її над рікою Маріцою. Вони запевняють, що турецьке війско в дуже знаєдбаному стані, а проти нього стоїть 200,000 добре зоруженого грецького війска.

БРИТАНСЬКИЙ ПРЕМІЄР СТЕНЛІ БОЛДВИН ВЖЕ ДОПОВНИВ СВІЙ КАБІНЕТ

ЛОНДОН, 25. мая. — Новий британський приміер вже зложив увесь міністерський кабінет.

Покищо він останеться також і на становищі міністра скарбу, але він вже оголосив, що се становище приняв Реджинолд МекКенна, президент лондонського банку Лондон Джойнт Сіті енд Мидленд Бенк. Він тепер хорий і не може обняти урядовання, але як тільки подужає, так зараз його обійме.

Кромі того премієр Болдвин покликав лорда Роберта Сесила на міністра тайної печатки.

Позатим остались тісамі міністри що були в кабінеті Бонара Ло.

Болдвин хотів притягнути до свого кабінету консерватистів з бувшого кабінету Лойда Джорджа, а саме сера Роберта Горна й Остена Чемберлейна, але вони відказались вступити до його кабінету.

БОМБИ У ВАРШАВІ І В КРАКОВІ

ВАРШАВА, 25. мая. — В Польщі викликав велике занепокоєннє вибух бомб у Варшаві і в Кракові.

У Варшаві вибухли бомби в одній вшехпольській газеті і в університеті. В університеті бомба ранила професора Оржецького.

В Кракові вибухло три бомби.

АНАРХІЯ В РУРЩИНІ

ЕССЕН, Німеччина, 25. мая. — Німецькі комуністи заняли два міста в Рурщині, Ґельзенкірхен і Бохум.

Около 100,000 німецьких углекопів страйкує в Рурщині. Боятьси, що прийде до заворушень.

ФРАНЦУЗИ ХОТЯТЬ СУДИТИ КОМУНІСТІВ

ПАРИЖ, 25. мая. — Французи рішились судити комуністичного посла Марселя Кашена і других комуністів за противдержавну діяльність, дарма, що французький сенат відмовився судити їх.

Кабінет премієра Пуанкаре поручив міністрови судівництва, щоби приготовив плян реформи суду через конституційні додаткові постанови, аби міг судити горожан також за проти-державну діяльність.

ІРЛЯНДСЬКА ПОЗИЧКА В АМЕРИЦІ

ДАБЛИН, столиця Ірляндії, 24. мая. — Американські банкири вели переговори з представниками Ірляндської Вільної Держави у справі позички для Ірляндії в сумі $25,000,00.

Ся позичка була би запоручена ірляндським митом (цлом), без поруки Великої Британії.

Американські банкири заповідають, що небаром оголосять вислід переговорів.

НІМЕЦЬКА МАРКА ДАЛІ ПАДЕ

БЕРЛІН, 23. мая. — Німецька паперова марка зближається до повного упадку. Вона вже нині стоїть низше польської марки і зближається у вартости до австрійської корони. (Австрійських корон нині 70,000 за одного американського доляра).

ВІДФЕЛЬДТА ПОТРЕБУЄ НІМЕЧЧИНА У ВАШИНГТОНІ

БЕРЛІН, 25. мая. — Німецьке правительство відмовило просьбі управи заводів Круппа і не згодилось увільнити амбасадора Відфельдта із становища у Вашингтоні для заряду заводами Круппа, ізза того, що німецьке правительство потребує його у Вашингтоні.

ЧЕСЬКИЙ УРЯД ПРИЗНАВ ФІЛІЮ УКРАЇНСЬКОГО ТОВАРИСТВА ЛІГИ НАРОДІВ ЮРИДИЧНОЮ УСТАНОВОЮ

ПРАГА, 5. мая. — Чесько-словацьке правительство офіціяльно призналo тутешню філію Українського (великоукраїнського) Товариства Ліги Народів і дало їй консулярні права.

Таким чином філія має право заступати тут інтереси українських горожан; видавати їм пашпорти і всякого рода документи.

Центральна управа Товариства, якого головою є Вол. Кедровський, а його заступником Мик. Залізняк, котрий тепер є в Америці в справах Товариства, веде тепер підготовну роботу в справі перебрання на філії товариства в Букарешті, Будапешті консулярних чинностий, а також заснування нових філій з такими самими правами в Болгарії, Царгороді, Німеччині, Італії, Анґлії, Франції, Югославії, Америці і Канаді.

"SVOBODA" (LIBERTY)
FOUNDED 1893.
Ukrainian newspaper published daily except Sundays and holidays at 83 Grand Street, Jersey City, N. J.
Owned by the Ukrainian National Association, Inc.
Edited by Editorial Committee.
Entered as Second Class Mail Matter at the Post Office of Jersey City, N. J. on March 30, 1911, under the Act of March 3, 1879.
Acceptance for mailing at special rate of postage provided for in Section 1103 of the Act of October 3, 1917, authorised July 31, 1918.

SUBSCRIPTION RATES:		ПЕРЕДПЛАТА.	
Three cents the copy.		Поодинокe число три центи.	
One year	$ 7.00	На рік	$ 7.00
Six months	$ 3.75	На пів року	$ 3.75
Three months	$ 2.00	На три місяці	$ 2.00
Foreign and Jersey City Rates.		В Джерзи Сіті і заграницею.	
One year	$10.00	На рік	$10.00
Six months	$ 5.00	На пів року	$ 5.00
Three months	$ 2.75	На три місяці	$ 2.75

За кожду зміну адреса платиться 10 центів.
Телефон „Свободи": 193 Montgomery. Сек. У. Н. Союза: 1882 Montgomery.
За оголошення редакція не відповідає.
З Канади належить висилати гроші лише на т. зв. Foreign Money Order.
Адреса: "SVOBODA", 83 GRAND STREET, JERSEY CITY, N. J.

ОТВЕРТО ДО РОЗБОЮ.

Один з наших білоруських читачів передае нашій редакцію один примірник польської ґазети з Варшави, в якому находяться уваги часописи з приводу рішення ради амбасадорів з дня 14. марта. Мимо сього, що стаття була писана ще два місяці тому, вона не втратила ще своєї вартости отвертої політичної заяви. Пише ся ґазета:

„Разом зі східною Малопольщею (Галичиною) становлять східні окраїни під зглядом територіяльним половину польської держави. Завдяки военним знищенням та низшому станови економічному та культурному сі краї не відограють в державнім та національнім білянсі Польщі такої ролі, яку вони відогравати повинниби. Вони не ще досі так органічно злиті з рештою держави, як сього вимагає інтерес польської держави, і тому ми мусимо добути „сходнє креси", здобути ДОВГОЮ, АСИМІЛЯЦІЙНОЮ ПРАЦЕЮ. Мусимо здати собі справу з того, що БЕЗПЕЧЕНЬСТВО ТА ІНТЕРЕС ПОЛЬСЬКОЇ ДЕРЖАВИ ВИМАГАЄ СКРІПЛЕННЯ ПОЛЬСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО СТАНУ ПОСІДАННЯ НА СХОДІ".

Далі ся ґазета пише:

„З РЯДУ ВИМОГІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ НА „СХОДНІХ КРЕСАХ" НА ПЕРШЕ МІСЦЕ ВИСТУПАЄ СПРАВА КОЛЬОНІЗАЦІЇ „КРЕС"-ІВ В стремлінню до скорої та справної кольонізації східних окраїн мусять уступити перед державним та національним інтересом деякі вимоги політики аґрарної".

Сі недвозначні слова показують ясно, куди думає стреміти польська державна та національна політика супроти українських країв, загарбаних оружною польською силою та признаних їм без дозволу українського народа межидержавними договорами в Ризі та Парижу. Ся політика стреміти думає до асиміляції, себто до спольщення українських країв. Дорогою до сього буде передовсім кольонізація українських країв польськими кольоністами з Польщі. Для се цілі Поляки не будуть вигатися навіть ломити власні аґрарні реформи.

Український народ жде завзята боротьба за посіданне своєї поконвічної землі перед посяганнями загребущого рабівника. Він мусить найти в собі досить відпорної сили поконати нові кольонізаційні та польонізаційні заходи, як найшов він сили за минувших пятьсот літ звести на ніщо всі польські проекти на знищенне України.

ВОЛИНЦІ В БОРОТЬБІ З ПОЛЬСЬКИМИ УРЯДОВЦЯМИ.

З місточка Олеки, на Волині, пишуть до луцького тижневика „Українське Життя":

Дня 10. квітня сього року скликано було місцевим маґістратом міста Олеки всіх солтисів (війтів), котрі підлягають маґістратови на 10 год. ранку (не дивлячись на наше свято). На тім зібранню секретар маґістрату Кржевіцький прочитав по польськи припис Дубенського старости.

Солтиси Українці зовсім не розуміли по польськи. Один із солтисів [illegible] секретаре! Прошу вас прочитати, чи хоч пояснити нам цей припис старости на нашій українській мові, длятого, щоб ми зрозуміли, що і чого від нас вимагають.

Після тої заяви секретар зі злостю і несамовитим криком вже зрозуміло кричав по українськи:

„Замовчи! В ґодзіни ужендові ані слова. Ми поляки тоже при російській владі мусіли говорити і писати по російськи. Иначе я покину і пойду геть, а ви тут робіть, що хочете; ви мусете слухати, розуміти і мовчати, а як вам не подобаіця, то у вас есть всякі там українські посли і можете собі їх триматись і жалуватись на мене".

Так і не пояснив нічого, бо тут задіто „гонор польскі". Про право, конституцію говорити тут годі, бо ми звикли, що це все не для нас писане. А жалкуватись на вибрики всякої „мізерії" теж не приходиться, бо хтож його укарае, „кеди он бронїл єнзик польскі". А як дізнатись про ті накази? Штука! Ось тут і крутись!

Солтис.

ВІДХІД САДОВСЬКОГО З ПІДКАРПАТСЬКОЇ РУСИ

Теперішний директор „Руського театру товариства Просвіта" Микола Садовський зголосив свою резиґнацію з приводу театром, а головний виділ товариства „Просвіта" сю резиґнацію приняв. Причиною резиґнації е те, що директор Садовський ніколи не хотів вважати себе українським громадянином, а лиш фаховцем-артистом, якому платять і наказують, а він мае робити. Через се він не хотів чи не міг зрозуміти великого покликання театру на цьому найдальше на захід висуненому українському розі, де сходяться культури: українська, чеська, мадярська і словацька, і де треба було заінтересувати для театру всі ті мішані національности, а одночасно бути знаряддем освідомлювання народу.

За цим не стежив М. Садовський. Консеквентно, переводив лиш чисто побутовий український репертуар, а річи европейські давав лиш під натиском головного виділу „Просвіти" і то на провал. Вкінці, його репертуар вичерпався і зачались річи без жадної літературної вартости. Бачучи невдоволенне головного виділу, М. Садовський вніс резиґнацію. Головний виділ „Просвіти" веде переговори з режісером львівського театру Ол. Загаровом, щоби обняв директуру театру. Загаров вже в засаді згодився і з 1-им серпня с. р. мае переняти провід театру. — А.

ПСИХОЛЬОҐІЯ ГОЛОДУЮЧИХ.

(Від спеціяльного кореспондента „Свободи").

Лікарські спостереження на Україні.

Присвячується памяти замордованого в Льозані совітського посла Воровського.

На столі журналіста-дневникаря, часом збігаються докупи найрізнороднійші річі, що, здавалосяб, не мають між собою нічого спільного.

От і цим разом на моїм столі лежать поруч дві річі, принесені тою самою почтою. Лежать німецькі й московські часописи, переповнені подробицями про замордованне в Льозані совітського посла Воровського. А тут же поруч лежить німецька лікарська часопись („Дайтче Медіцініше Вохеншріфт") з докладом професора Франка про його спостереження над психольоґією голодуючих на Україні.

Що спільного є між цими явищами? На перший погляд — нічого. Воровський, правда, колись був на Україні, але то було давно, яких тридцять літ тому. Відтоді він здебільшого обертався закордоном, а бувши в Москві, стояв на чолі державного червоного видавництва, але до хорчових справ і зокрема до справи голоду не мав відношення.

Але якась внутрішня спільність тут мусить бути, бо думка вперто звязує ці назверх такі ріжні явища докупи. І справді вона є. Це та сама спільність, що спонукнула обрусілого Швайцарця Конраді застрілити Воровського, хоч останній і не був безпосередною причиною смерти його вуйка й братаниця. Тих розстріляла петербурська „чека", коли Воровський був у Швеції й, як можна припустити, не мав ніякого впливу на напрямок внутрішньої большевицької політики.

Проте Конраді — людина безперечно дозріла й відповідальна за свої вчинки — не дав себе стримати цею відсутністю **зовнішнього** звязку між особою Воровського та загиблою його кревних. Йому вистачало, що тут є **внутрішній** звязок. Він стріляв не в людину, а в представника певного режиму, в заступника й чільного оборонця певної ідеольоґії, що неминуче засуджувала його кревних на смерть.

Чи не вистачає й нам цього внутрішнього вязку, щоб присвятити звіт про муки українських голодуючих памяти Воровського? Випадок і партійний поділ праці кинули Воровського на закордонну діяльність і посадили його за президентське бюрко „Росіздат-у". Колиб той самий випадок і поділ праці поставив його на місце Троцького, Раковського, Дзержинського чи Фрунзе, то він напевне робив би те саме, що й вони. Внутрішньої ріжниці між проводирами большевизму нема ніякої. Тому й відповідальність падае на них рівна, на якій би ділянці совітської політики вони не працювали.

Отже не дурно випадок поклав звіт німецького професора про психольоґію голодуючих поруч з повідомленнями про замордованне Воровського. Останні оповідають, як вамордовано совітського закордонного агента. Професорський звіт оповідає, як внутрішні совітські агенти мордують цілий український нарід. Вага цим не вирівнюється, але все-ж установлюється якась малесенька, мікроскопічна тінь рівноваги...

* * *

Проф. Франк пробув ціле минуле літо на Україні, як представник німецького Червоного Хреста. Він оглянув тисячі й десятки тисяч голодуючих, маючи змогу подати дійсну поміч лише одиницям. Коштів і засобів було мало, й здебільшого доводилось обмежуватись науковими спостереженнями. Засудженим на голодну смерть від того не ставало лекше, але наука збогатилась.

Вже наприкінці старого року — оповідає проф. Франк — більша частина української людности, особливо на півдні, не мала ніяких харчових запасів. Він не каже, що ті запаси повідбирала совітська влада, бо він спостерігав лише наслідки голоду, а не його причини. Але ми знаємо, що то були внутрішні Воровські, які вирабували Україну до останнього зерна... Та не будемо ухилятись од професорського викладу.

У весняних місяцях, — каже далі німецький професор, — голодувало вже багато міліонів людий. Смертельність од голоду й пошесних хороб місцями доходила до 100—120 на тисячу. Великі села опустіли, а густо залюднені міста, як Херсон, втратили більшу частину своєї людности. Бідолахи мали до їдження самі лише сурогати дуже низької або й ніякої поживности; перше місце серед тих сурогатів займав курай (содовий буран). Цею поживою та ще в окремих випадках де-якими викидьками голодуючі трималися по кілька місяців, аж доки смерть не визволяла їх од марних терпінь.

Тут починаються наукові спостереження ученого професора над душею голодуючих.

Голодуючі, каже він, — у перший стадії голоду стають дуже неспокійні, але потім приходить цілковита пригнобленість. Вони з початку легко зворушуються, хвилюються, легко впадають у сльози, швидко говорять, вибухають гнівом. Всі змисли незвичайно загострені. Згодом настає реакція. Хорі часто помиляються в своїх враженнях. Почування болю й нудоти досягають свого вершка. Голосний крик дітий вже здалека сповіщае про наближенне до голодного місця. Думка працює скоками. Хорі часто висловлюють таке, що потім вони самі дивуються, як їм щось подібне могло прийти в голову.

Настрій залежить од почуття болю. Коли біль зростає, тоді й настрій підупадає й доходить до розпуки, коли болить не так сильно, тоді й настрій міняеться. Голодуючі мають нахил до оптимізму. Багато хорих вже по довгих місяцях голодування до останньої хвилини плекають надію, що поміч ось-ось прийде, хоч кождий день приносить їм нове розчарування.

Під впливом глухого інстинкту голодуючі кидають хати й подаються на мандри. Всі шляхи, всі залізничі колії були вкриті голодуючими, з яких більшісь навіть не знала, куди вона йде, де вона й чого шукає. Де-котрі з них залишались через ніч на залізничих шинах і знаходили смерть під колесами льокомотивив. Також на багатьох злочинах, доконаних у цій стадії, лежить тавро несвідомости.

По якімсь часі цей стан уступає місце цілковитій байдужости. Змисли притупляються, рухи зводяться лише до конче необхідного, міміка з обличча зникае зовсім, молоді жінки починають виглядати як столітні баби. Найгидкійші річі зїдаються, не викликаючи огиди. Байдужість до власних терпінь викликае й байдужість до чужих терпінь. Родинні й дружні звязки ослаблюються, батьки й діти окремо йдуть шукати поживи й не проявляють ніякої турботи, коли хто з них зовсім зникае.

Поняття співчуття, вірности, шляхотности, ладу й правности лишаються далі, але нема тих душевних побудів, які покликалиб їх до життя. Здебільшого час проходить у лежанню, бо нема душевної сили, щоб примусити себе встати. Але певні справи, які від довгої звички стали механічними, часами ще виконуються. Так проф. Франк був у де-яких жінок, що замордували й зїли своїх дітий, але знайшов у хатах повний лад і чистоту. Жінки казали, що вони ціле життя так звикли робити.

На випадках людожерства проф. Франк зупиняеться з особливою докладністю. Він сам простудіював 26 таких випадків, але каже, що було їх дуже багато. В цих 26 випадках то були здебільшого жінки, що забили та зїли своїх дітий. Франк не знає ні одного такого випадку, колиб мущина забив своїх дітий на поживу. Серед людожертв було 5 душевно-хорих, 13 тяжких психопатів, але рівночасно й 8 таких, що не виказали ніякого сліду душевної недуги. Це саме спостережено в 7 випадках торговлі людським мясом.

* * *

Проф. Франк докладно описує поодинокі випадки людожерства, але ми не будемо мучити ним читачів. Треба бути фаховим ученим або не мати нервів, щоб читати ці описи без здригання цілого ества. А для нас у звіті проф. Франка є ще один особливий момент, що загострюе нашу чутливість і побільшує її в міліон разів.

Для проф. Франка й для тих Німців, що читати-муть його розвідки, описані випадки голодної смерти — це з'явища, що відбувались десь далеко, серед про чужих людий. Колиб на місці Українців тут стояли Індуси чи Хінці, то враженне булоб однакове. Але для нас це щось зовсім инше. Цеж не чуже, а **своє**! Цеж **наша Україна**, **наші** Українці та Українки, **наші** брати й сестри, **наші діти** — будучність **нашого** народу. Цеж **наші** терпіння тут взято під наукову люпу й докладно описано! Цеж **наш** нарід зачислено тепер до катеґорії людожерів!

Тому й не можемо ми, як німецький професор, зупинятись лише на слідках голоду, а заплющувати очі його **причини**. Тим більш, що Україна стоїть нині перед новим голодом, який знов буде супроводитись такими явищами, як тут описані. Хтож довів і доводить Україну до цеї безмежної, незаслуженої й нашим обективним умовам невідповідаючої трагедії?

Той випадок, що поклав звіт німецького професора поруч з повідомленнями про замордованне Воровського, нехотячи відповів на це запитанне.

Берлін, 12. травня.

Радянин.

З ЖИТТЯ ТОВАРИСТВА УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІЖИ В НЮ ЙОРКУ

Цікава книжка.

Кілька тижнів цьому Товариство одержало кількасот примірників книжки В. Мудрого п. з. „Боротьба за огнище української культури в західних землях України". Як вже сама назва вказує автор представляє події звязані з боротьбою Українців за власний університет. Автор дає причинки до історії цеї боротьби обєктивно наводячи поодинокі її епільоґи з доказами фактів. Кров в жилах буриться, коли читаеться про те, як нація приневолена боротися за неоспориме право до розвитку в XX століттю. Читач знайде сатисфакцію в тім, що пізнає, що наш нарід жиє, бо реаґує силою та незломною енерґією на дике знущанне ворога наїзника. Для тих, що є песимістично настроєними ізза політичних невдач та книжка буде цілющим бальзамом.

Товариство розіслало вже кількасот примірників цеї книжки, а решту вишле сього тижня своїм прихильникам. Ті, що її прочитають, зрозуміють актуальність університетської справи, та сподіємось, пійдуть на зустріч змаганням наших земляків не лише з добрим словом, але і з отвореною калиткою. Ми переконані, що всі що одержуть цю книжку, заплатять за неї добровільними жертвами. Щоб видати цю книжку, наше громадянство в старому краю понесло великі жертви, дехто навіть оплатив тюрмою, як ми читали в часописях. Нашому Товариству припоручено надіслані книжки продати. Ми не бачимо іншого способу до їх розпродажі як сей що вибираємо. Сподіємося, що він буде добрий.

Належитість за образи та лісти.

Товариство розіслало перед Великодними святами 706 ліст на адреси поодиноких громадян та товариств для збірки на укр. університет у Львові. До тепер звернено нам лише 12 ліст — на загальну суму 180 дол. Ми віримо, що 694 лісти будуть нам вкоротці звернені, так що ми могти-мемо післати до Львова значнійшу підмогу. Тож просимо колекторів закотити рукави та піти по хатах.

Образи — стара історія. Вже вони вухами всім ллються. Поодинокі члени Т-ва вложили чимало труду на їх сортовання, пакування та розсилку. Товариство розіслало до кождої місцевости, де живуть Українці, відповідну скількість образів п. з. Історія України в образках. Чистий дохід призначений на храм української науки — український університет. Дотепер надіслано нам понад $500.00. Просимо поодиноких громадян як і товариства, що заанґажовані в розпродажі, повести енерґійну акцію в тому напрямі.

День найвисшого рекорду.

День 17. мая с. р. був днем рекордовим що до напливу жертв на українське студентство. $91.00 вплинуло того дня до товариської каси на студентські для „збітує"?... А який то день його „збітує"?

Член Б.

З ЛИСТІВ З ГАЛИЧИНИ

Новочасна панщина в Суґрові, повіту Бібрка.

Дорогий Брате!

Доношу тобі відомість о нашім здоровлю і поводженню. Ми з ласки Всевишнього здорові, а наше поводженне таке що і псови не зичив би. До сих часів то ще було як тако, але тепер хиба прийдесь життя положити під польським ярмом. От тепер спровадили до нас компанію війска і мусим їм догаджати що самим собі ані раз в рік так не вгодило. Але то ще нічо в порівнанню з тим що з нами виробляють. Рано в шестій годині кождий призначений мусить бути на майдані, а як не вийде на час, то з палками йдуть і бють, кілько можуть що і робити чоловік потім не годен, а дуже часто аж до крови. Потім нас рахують також палицями, куди попаде, а тоді женуть до Ходорова камінне товчи або болото по улицях згортати. Вечерами кладуть варту з нас, по цілім селі і доокола; часами 30-40 і до 50 мущин. Старші блище, а молодші дальше від варти війскової, котра стоїть на середині села. Що години оден жовнір трубить, а всі цивільні мусять до него летіти. Котрий не може скоро бігчи, щоби бути на час, того підганяють палицями. Буває так, що неоден дістане за кождий раз в ночи, на сніданне також, а потім до роботи. А і при роботі не обійдеться. Що ту виробляесь, то описати всего не можу, але старі оповідають, що навіть за панщини було лучше. Я вже також дістав кільканайцять буків. Чому великі держави за нашим народом не вставляться? Чи нам вже така судьба буде завше? (Далі приватне).

Додаток того, що прислав лист.

Таких листів з краю приходить тисячами і всі вони правдиві. Чи вже нема ані крихітки справедливости ніде в світі? Чейже як би ті листи зібрав і вислав по всіх державах, може знайшлабся бодай одна держава, яка вставилабся за нашим народом. Я від себе вишлю просьбу до президента і сенаторів тут, з витягом сего листа. Коли телеґрами не помадали, можеб листами їх засипати. Чи не булоб добре, якби так всі ми зробили?

Примітка: Воно певне не зашкодилоби, якби усі листи про звірства Поляків подати до відома Американців. Дуже добре булоби перевести їх на анґлійське і післати до сенатора Бори (Borah), який інтересуються чимало тою путаницею в Европі, яку намотав Вилсон, а теперішний уряд своєю пасивностю затвердив.

ДОПИСІ

БЛУМФІЛД, Н. ДЖ.

Допомога Америки віденському студентству.

До фінансового справоздання Т-ва Прихильників Освіти у Відні, яке було поміщене у „Свободі" з дня 7-го мая, будемо просити Хвальну Редакцію ласкаво додати отсю малу замітку, що виплачені гроші з Фонду Українського Червоного Хреста в Канаді в сумі 5 дол. Ів. Ришавому від Николи Яцентого; 5 дол. М. скорикови і 5 дол. П. Полянському від Т-ва Укр. Молодіжи в Нюарку; 15 дол. Ів. Хилякови від чит. Івана Франка з Сингек, Н. Дж.; і 2 дол. Ів. Кантмірови від Ів. Возняка з Нюарку, Н. Дж., були заслані від нашого Т-ва для сих студентів через Черв. Хрест в Канаді, отже се належить додати до сеї суми, яку наше Т-во переслало до Відня, щоб сі опікуни часом не думали, що їх жертви не зістали доручені. В сей спосіб фонд, який наше Т-во зібрало, збільшиться о сих 32 дол., до чого — розуміесь — треба додати імена сих шановних жертводавців, котрі були пропущені.

Д. Лазар, голова
Укр. Студентського Кружка (Блумфілд Каледж) і Т-ва Укр. Молодіжи в Нюарку, які займались збіркою.

ПОДЯКА

Отсим складаю сердечну подяку Головному Урядови У. Н. Союза за скору виплату посмертного по моїм мужу бл. п. Вінкентію Менькевичу, що помер 12. мая, 1923. Я дістала посмертне до тижня. Таксамо складаю сердечну подяку Урядови 98 від. У. Н. Союза і всім членам У. Н. Союза що брали участь в похороні. Браття і Сестри, ставайте до того У. Н. Союза, бо се наша мати. Не одній вдові і не одним сиротам в помочі стае. — **Емілія Менькевич**, Шенандо, Па.

ДР. ПАВЛО РОРБАХ ПРО ВПЛИВ ПОЛОЖЕННЯ В ЕВРОПІ НА УКРАЇНСЬКУ СПРАВУ.

Др. Павло Рорбах, голова „Німецько-Українського Товариства" в Берліні, виголосив в четвер, 24. мая в Ню Йорку на запрошенне „Американських Горожан Українського Походження" в Ню Йорку відчит на тему: Вплив европейського положення на українську справу. Відчит мав в собі тільки займаючих думок, спостережень та увага, що редакція вважає своїм обовязком познакомити своїх читачів з перебігом його думок.

Хто виграв війну?

На думку д-ра Рорбаха, ключем до зрозуміння европейського положення є зрозуміннє зміни положення Англії та відношення межи Англією та Францією.

Англія виграла у війні дуже мало, а стратила дуже богато. Перед війною англійські безпосередні доходові податки виносили 1 шілінга на 1 шунт штерлінгів, а тепер вони вже досягнули висоти 5 і пів шілінга на 1 фунт штерлінгів. Англійський вивіз товару за границю зменчився на яких 40 процент того, що було перед війною. Число безробітних в теперішну пору доходить в Англії понад мілион душ. Уряд платить на підпомогу безробітним яких 300 міліонів долярів в рік. Словом, пробекономічні шкоди для Англії з війни свідчать збільшені розходи, зменчені приходи, збільшені видатки.

Побідник програє війну.

Та якеб не було положенне економічне Англії після війни, її положенне політичне ще гірше. До війни Англія була справді незалежною державою, незалежною в тому розумінню, що вона могла проводити справді незалежну політику, не оглядатися на нікого. В теперішню пору впливають осьтакі факти на становище англійської політики:

Франція має нині 2,000 літаків готових а 3,000 літаків в резерві. Англія має їх всего 600. Франція має гармати великого калібру, якими можна остріляти Лондон з французької території. Своїми літаками Франція може за 56 годин знищити Лондон, перелетівши за пів години понад Канал та вдаривши на англійську столицю з висоти 20,000 стіп, заким Англійці щемогли довідатися про напад. Наслідком сього Англія, котра до недавно була островом поза Европою, буцімто перемінилася в частину европейського континенту; як колись вона лежала поза Европою, так нині вона лежить в Европі, і то дуже в Европі. Англія, яка досі вела самостійну політику, тепер перший раз в своїй історії такої політики вести не може. З першорядної сили вона зійшла на другорядну, так що нині в світі лишені дві першорядні сили: Злучені Держави та Франція.

Значить, наслідки війни були для Англії просто страшні. І вона се знає, як се видно з заяв її чільних політичних провідників. Нічого й додавати, що такий вислід не відповідає англійським амбіціям, що з нього Англійці сильно невдоволені, що таке положенне грубо ображує їх національну гордість та відбивається на всіх сторонах народнього життя.

Другі жертви війни.

Комуж вигідне та корисне се повоєнне положенне в Европі?

Бельгії воно невигідне. Італія нині стала державою вже не другорядною, але третьорядною. Невтральні держави, себто ті, що не брали участи у війні, як: Швайцарія, Швеція, Голяндія, Данія і другі, переходять тепер наслідком війни через період страшного економічного застою, якого видимими познаками є зменченнє експорту, упадок монет і т. п. З усіх найгірше стоїть Німеччина та ті держави, що повстали на території бувшої російської держави: Литва, Латвія, Фінляндія, Естонія. Терпить і невдоволена Україна. Терпить і Росія.

З усіх найбільше терпить Німеччина, на котру наложила свою руку Франція, одинока держава в Европі, яка досі виносить майже всі користи з віни та побіди аліянтів. Натиск Франції на Німеччину такий дужий, Німеччина так ослаблена та обезоружена, що її видай не вдасться таки видобутися зпід перемоги Франції без помочи Англії та Америки. Сила Франції полягає на двох основах:

Перше, на її мілітарній силі. Франція має нині яких 800,000 сталого війска, себто більше, як вона мала колинебудь за своєї історії в час мира. Вона має яких 5,000 аеропланів, 1,000 танків, несчислену артилерію, легку та тяжку.

Французький поштуркач.

Другою основою французької сили се її союзники: саме перше, Польща, далі Чехословакія, Югославія, а також до певного степення Румунія. З тих союзників Чехія ще займає становище, яке можна назвати становищем союзника, але Поляки, хоча себе все звуть союзниками, є лишень французькими рабами. Польща стоїть лишень помочю від Франції. Вона є не самостійною державою, а філією французької. Польща дістає на кождого польського жовніра по 1 золотому франкови в день, разом яких пів міліона франків в день. Поза тим золотом Польща свого золота не має, хиба „польське золото".

Засувавши собі так положення в Европі після війни, зрозуміємо, що доля Німеччини й України подібна. Німеччина не може визволитися зпід ярма, як не вдасться положити кінця французькому насильству, поки не зломить карку французької гегемонії (провід) на европейській суші, а західна Україна не зможе увільнитися зпід Польщі теж, поки не впаде французька політика. Коли прийде конець французькій силі, Німеччина буде свобідна, а Польща стане безсильна. Польща без французького золота, французьких інструкторів, офіцирів, французької підпомоги не всилі вдержати при польській державі 15 міліонів чужинецького населення, загарбаного під польське панування. З хвилею, як Польща стратить підпомогу зі сторони Франції, всі поневолені народи Польщі відорвуться від неї, і кождий піде, куди схоче. Литовці до Литви, Білорусини до Білої Руси, Німці до Німеччини, Українці до України. Польща не буде мати на стільки сили, щоби вдержати силоміць розбігаючі ся від неї нації, і вони покинуть її просто свобідно, без великого спротиву з її сторони.

Ждати на се не буде треба довго. Франція не видержить тягарів довше як пять літ. До пять літ і німецький і український народ будуть мати нагоду визвободитися зпід перемоги Франції та її „холопів".

Противники Франції.

Природним союзником Німеччини в її боротьбі проти Франції є кромі України ще Англія. Очивидно, не з любови до Німців Англія бореться проти Франції, а з любови до себе самої. Самі Англійці стараються помогти Німеччині, щоби в той спосіб визволити зпід французького впливу, самих себе.

Та на се в Англії не має досить власної сили. Навіть в купі з Німеччиною вона тепер Франції ради дати не може. Вона мусить найти собі на се ще одного союзника. Ось чому одинокою найблизшою цілью англійської політики є добути собі на союзника Америку, ось чому Англія переконує Американців, що їм конче треба покінчити з французьким мілітаризмом. Тепер уже самі Англійці бачуть, що німецька небезпека для Англії була далеко слабша, як небезпека Франції, і вони тепер бачуть одинокий вихід в англійсько-американському союзі.

Американсько-французька війна?

Сей союз не треба зараз брати за воєнний союз, і з нього не треба робити заключення, що Америка на случай заключення союза з Англією піде проти Франції війною. Америка до війни не піде, бо до неї йти не буде потребувати. Вона може побороти Францію при спілку з Англією без вистрілу одної гармати. Простою фінансовою війною. Вистарчить, як доляр буде коштувати 200 франків, щоби Франція мусіла здатися, а до такого обезцінення французького франка вистарчить змови пятьох американських фінансістів в Ню Йорку з пятьма великими банкирами в Лондоні.

Можливе се через те, що проти французької сили мілітарної стоїть в противагу її слабість фінансова. Величезна частина її приходів іде на удержанне французької армії. Французький державний довг росте з кождим днем. До недавна французький народ, якому міністри казали платити сі страшні видатки, ще вірив, що все заплатить Німець, але тепер вже й Француз у се сумнівається. Коли французький народ побачить се як на долони, тоді скінчиться французька гегемонія.

Скінчиться вона теж тоді, як Америка стане з Англією проти неї, а Америка зробить сей крок тоді, як вона переконається, що наслідком французької мілітаристичної гегемонії на европейській суші Злучені Держави, що далі, то менче продають в Европу бавовни, міди, збіжа, та всякого другого добра. Тоді Америка простим фінансовим натиском на Францію примусить її зменчити свою армію, обтяти грошеві підпомоги Польщі, тоді визволиться зпід Франції Німеччина, зпід Польщі західна Україна.

Визволення східної України.

Коли се все можна предвидіти з великою дозою правдоподібности, щодо західної України, то зате справа східної України не представляється так ясно. Визволенне східної України, самовидно, залежить від упадку большевицького уряду в Москві. Як довго на се буде треба ждати, тепер сказати трудно. Під упадком не треба розуміти большевизму як ідеї, бо большевизм в такому розумінню вже давно упав. Большевизм упав, але ще лишилися большевицькі урядники, бюрократія, ся нова російська буржуазія. Як довго вона удергатися при владі, сказати трудно.

Але вона колись впаде, се ясно. Самовидці стверджують, що всяка витворча продукція в Росії скінчилася. Наслідком голоду померло в Росії (після Фрітйора Нансена), в роках 1921. та 1922. до 10 міліонів душ. Такі наслідки урядової системи показують, що так дальше бути не може.

Всеж таки, як довго вона потреває, сказати тяжко, бо всеж таки треба затямити, що за ним повним невдоволенні з уряду, але безоружений, безсильний. Ось через те й питанне, коли закінчиться панованне большевизму в Росії, таке складне. В порівнанню з питанням французького панування воно є справдішною загадкою будучности, яку хиба таки сама будучність відгадає. Коли про Францію можна сказати, що вона мусить до десяти літ скрахувати зі своєю карколомною політикою, то про Росію нічого допевного сказати не можна. За десять літ там може вже й сліду не буде з большевицького уряду, може вже буде самостійна Україна, Грузія, і т. д., а може большевики ще будуть далі панувати над пригнобленим народом, знищеним на половину хоробами, розстрілами, голодом.

Орієнтація Англії та Німеччини про українську державу.

Щодо поглядів европейських народів про можливість соборної української самостійної держави, то про се, як відомо, кожда держава має инчі погляди.

В Німеччині, нігде правди діти, настав у тій справі зворот на гірше. З хвилею, як упала самостійна українська держава, навіть колишні приятелі України зневірилися в можливість такої держави на будучність. Завинила в сьому головно давна, помилкова лінія німецької політики, яка велась там ще з часів канцлера Бісмарка, а яка все сподівалася помочи від Росії. Причинилася до сього немало теж характеристична німецька душевна ціха, яка не дає Німцям бачити дальших цілий, більше віддаленої будучности, а каже їм усе оглядатися на безпосередні, під руками стоячі справи. Проти завмирання в Німеччині інтересу для України бореться „Німецько-Українське Товариство" в Берліні через свій журал „Ді Україне", але останніми часами й воно, не маючи відповідної підпомоги, не могло робити сього як слід.

Щодо Англії, то тут справа стоїть краще. Англія зі своєю відомою далекоглядністю вже давно додумалася, що на сході Европи не має будучности одна й неділима Росія, але система самостійних держав, відорваних від російської імперії. Зрештою таке вирішенне східно-европейського питання Англія вважає кращим і кориснійшим для себе з економічних і політичних зглядів. З політичних зглядів для Англії краще мати ряд упорядкованих, народоправних держав як „одну, неділиму анархію" (як одну, неділиму Росію назвав д. Марголін), а з економічних зглядів Англія зацікавлена в розвою торговлі з країнами довкола Чорного Моря.

Коли в Німеччині побачуть, що Україна не є щось невидимого, той Німці почнуть наново вірити в неї і орієнтуватися на самостійну Україну, а не на одну, неділиму Росію, бо й в добре зрозумілім інтересі Німеччини лежить не одна велика російська імперія, яка могла б звернутися проти Німеччини, але ряд менчих політичних одиниць, яких проти Німеччини обєднати не можна. Стараннєм далеко видючих німецьких політиків якраз є поширення в Німеччині таке властиве розуміннє німецьких інтересів.

500 МІЛІЯРДІВ НА КОЛЬОНІЗАЦІЮ „КРЕСУВ"!

(З промови сенатора Ол. Карпінського в польському сенаті у Варшаві).

В дискусії над 500 міліярдовим кредитом на підмогу для „кресових" кольоністів виголосив сенатор Карпінський промову, якої зміст подаємо:

„Високий Сенате! Аграрне питання грало заєдно одну з перших роль в б. Росії. Першу аграрну реформу переведено майже 60 літ тому б. російським урядом; тоді то наділено селян землею. Але селяне дістали мало землі і при тому самої найгіршої, розкинутої загонами в шахівницю. З часом ті скромні придїли маліли чим раз більше, в наслідок приросту сільського населення. І так до моменту російської революції по селах говорити-му про український лан, було дуже богато малоземельних а навіть безземельних селян, які жили наймом та з того, що брали в аренду землі від великих власників.

Яку ролю грає це питання в політичному життю, видно з того, що власне питання відносно землі зважило на терезках революції і замінило революцію на Україні з національної в соціальну, з чого скористали наші сусіди. В даному моменті стоїмо перед фактом, що на Волині селянське населення страдає великим голодом землі. Український селянин шукає тої землі і ждало, що з хвилею, коли ці области перейдуть під польську владу, та влада справедливо наділить землею український народ, що й обіцяв при занманню тих областей перший начальник Польщі — Пілсудскі.

Тимчасом ті надії завели і ми станули в обличу закона, який підпомагав кольонізацію на Волині. Як ми мусимо дивитися на цей закон? Мабуть не помилимося, коли скажу що це є **зарядження, яке прямує не до переведення аграрної реформи тільки до пляновоі польонізації Волині.** Приходжу до того переконаня власне в момент, коли переглядаю історію тих чотирох літ принадежности Волині до Польщі. Отже перші кроки заняття Волині польською владою почалися з того, що майже усі залізничники на Волині, православного віроісповідання, були звільнені зі своїх посад, при чому не виплачено їм навіть належитостий.

Тесаме бачимо в аграрних справах. З чого почалася та реформа? Перед кольонізацією видано, так би сказати, підготовні зарядження, а саме польський уряд використав момент, що богато маєтностей осталося хвилево без власників і видав закон, який насилує принцип приватної власности, який прямо конфіскує маєтности. Чи польський уряд постарався бодай про те, щоби ці власники, які з ріжних причин опинилися поза границями краю, бодай довідалися про те, що зроблено з їх маєтностями? Це було підготування кольонізації.

...Закон про кольоністів, згідно є аграрним але є політичним законом, бо маючи цей закон про кольонізацію, підпомагаючи кольоністів, одночасно бачимо, що нічого не робиться для наладнання аграрної реформи. Панове власники великих посілостей є вповні спокійні за свої маєтности. Вся сила, всі фінанси, спрямовані якраз там. Чи ця реформа переводжена на східних окраїнах справедлива? Думаю, що про це не може бути двох думок, а це тому, що таке зарядження противиться конституції, бо коли шлеться комуністів на східні окраїни, то положення місцевого населення представляється в оплаканому стані, бо цей малоземельний, безземельний, що дотепер мав можність аренди шматка землі, в наслідок того процесу буде позбавлений навіть тої можливости. Якеж його майбутне, панове сенатори?

Колиб ми там, на Волині мали якісь фабрики, якийсь промисл, можна би сказати, що це населення спрямується на ці варстати праці, але цього нема, нема навіть надії, щоби до того прийшло бодай в майбутньому. Тому це населення позбавлене варстату праці, буде виперте з рідної землі, зпролетаризоване.

І тому думаю, що видання великих сум на піддержку кольонізації викличе тільки відразу до польського уряду. Ці кредити і виказуєть ся вповні недоцільно; бо які суми поглотила кольонізація, про те дуже добре знаємо, а всеж такі без успіху. І тих 500 міліярдів, яких тепер від нас вимагають, будуть змарновані, бо кольоніст не є конкістадором земельної культури, це є припадковий чоловік, що часами не бачив плуга. В результаті кольоніст не поміг ні собі ні державі. Він промарнує безрадний. Нині асигнуємо 500 міліярдів, кольоніст привикає до підпомоги і вимагати-ме їх пізніще і так вічно. Тому з конституційних причин та з огляду на добро держави і місцевого населення не можемо голосувати за цим законом".

ЗАПАЛЕННЯ СЛІПОЇ КИШКИ

Дуже часто можна почути думку, що запалення сліпої кишки (апендисайтіс) це є зовсім нова недуга, та що її придумали лікарі на те, щоб могли робити операції. Тимчасом та слабість є стара, як саме людство, лиш ріжні її обяви давнійше вважали ріжними недугами і ріжно їх називали та лічили. Щойно у 1886-їм році лікар Реджінальд Фіц з Бостону описав точно усі прояви тої недуги, та виказав, що богато недомагань, які люде вважали окремими слабостями, є на ділі лиш ріжними проявами недомагання одного і того самого органу. У тім самім році переведено рівнож першу операцію сліпої кишки, при якій її зовсім вирізано. Пацієнт по тій операції скоро подужав і жив до 1919-го року.

Щоби порозуміти як слід що це є за недуга це запалення сліпої кишки, треба собі передовсім зясувати, що це саме є та сліпа кишка. У правій стороні живота, зовсім в низу черевної ями, в тім місци, де так звана тонка кишка перемінюється у грубу кишку, находиться на ній подібний до пальця з рукавички виросток, який і відстає від головного кишкового проводу. Він є звичайно довгий на 3 інчі, хоч трапляються декоди виростки довгі і на 11 інчів. Корм проходячи кишками заходить і в нього, та властивого призначення цего органу дотепер не пізнано. Більшість лікарів вважає, що це останок, якогось, колись потрібного органу, якого однак тепер людський організм не вживає. За тою думкою промовляє й та обставина, що люди дуже небогато ссучих звірят має сліпу кишку.

Причини запалення сліпої кишки є дуже ріжнородні. Іноді можуть викликати в першу чергу ріжнородні бакцилі, які дістаються туди або з жолудка, або з зіпсованих зубів, або з горляних желез (тонсілс). Кромі цего запалення сліпої кишки можуть спричинити тверді предмети, які попадуть туди і взагалі усяке заткання чи наповнення її в той спосіб, що призбирані у ній матерії не можуть видістатися назад і розкладаючись викликують гнилу, гниття і запалення.

Є два роди запалення сліпої кишки. Більше замітне і більше звісне є **Остре запалення.** Проявляється воно сильними болями усего живота, часами сильнішими по правім боці. Деколи цей біль дається відчувати аж в крижах та навіть у правій нозі. Нагадує він біль при корчах і тому часто беруть його за кольки. По кількох годинах біль цей зростає, на хорого находить нудота а деколи він почине звертати. Горячка підноситься або 100 а то і 101 степенів. Легке потисненя на праву сторону живота викаже чутливість і наболілість цеї части тіла. Мускули по правім боці черевної ями стягаються, якби в корчах і твердіють. Часто при тім права нога терпне.

Другий рід цеї недуги це є **хронічне запалення.** Воно властиво не є нічим иньшим, як лиш легкою, не так болючою і небезпечною формою острого запалення. І звичайно один приступ такого легкого „апендисайтіс"-у попереджує остре запалення. Проявляється воно неправильностями у травленю, болями живота та загальним ослабленням. Деколи воно повторяється що деякий час, так що між поодинокими періодами недуги приходять тижні цілковитого здоровля. Та звичайно по ряді таких відносно легких занедужань прийде, швидше або пізнійше сильний приступ цеї недуги, себто згадане вже остре запалення.

Майже усі лікарі погоджуються в тім, що найкращим способом лічення цеї недуги є операція, у якій вирізується недугу, видимо непотрібний орган. Переводити її треба скорше, як лиш покажуться перші обяви цеї недуги і то все одно, чи це чи то остре запалення. Операція при легкій формі запалення та у перші години острої не є ані небезпечна ані томлива. Чоловік по кількох днях повертає зовсім до сил і відзискує вповні здібність до праці. За те, коли це недугу занедбати, коли при острих випадках мине більше чим 24 години від її появлення, тоді справа робиться небезпечною. Сліпа кишка тоді набирає, в ній начинається тоді збирати матерія і при операції, яка тоді вже є тяжша, є велика небезпека, що згадана матерія дістанеться до крови і викличе зараження і смерть.

Тому у всіх підозрілих случаях болів живота, передовсім тоді, коли вони частіше повторяються, треба покликати лікаря, а коли він порадить операцію, то не вагатись з нею. Тим небезпека є меньша і тим легче її перевести. Лічення по операції у такім случаю не забере більше як 10 днів до двох неділь, коли у занедбаних острих випадках може тревати цілі місяці, або чого доброго то й покінчитись смертію.

О. ПРАЛ. БУТКЕВИЧ І О. БЕРЕЗОВСЬКИЙ

(Памяти мучеників — українських священиків).

(З перемиського „Українського Голосу").

Виданий і виконаний на пралаті о. Константині Буткевичу большевицьким судом вирок смерти викликав в цілім культурнім світі обурення і протест. Краківський „Час" пише, що Европа може по раз перший відчула виразно і майже безпосередно, що знаходить ту силу, яка ділає поза округом етичних правил і писаних прав культурних народів — яка ігнорує всілякі протести і упімнення і іде консеквентно дорогою насильства і беззаконія і не цофаєся перед вчинками, які в очах культурних людей є звичайним злочином. — Вправді цей факт, пише далі „Час", не може довести ще до зірвання дипльоматичних взаємин між Польщею а Совітами, однак польське правительство мусить далеко острійше виступити проти комуністичної пропаганди і проти всіх тих, котрі служать тій пропаганді. Врешті та сама часопись звертається з прошеннем до Ватикану, щоби по тім засуді приступив до управильнення квестії католицької церкви в Росії і взяв її в оборону перед дальшим утиском і знищеннем.

Так само більше-меньше пишуть польські часописи почавши від найбільше клерикальних аж до крайно соціялістичних — називаючи пралата Буткевича мучеником, котрого память всі Поляки окружать найглибшою пошаною. Піднесено навіть домагання, щоб канонізовати пралата Буткевича.

Нас Українців, як пише „Діло" з 12/4 с. р. зворушує смерть пок. прал. Буткевича менше ніж кого иншого, бо ми переживаємо ті трагедії вже від 1914 р., а розстріл українського священика на Україні є там звичайною подією. Зрештою маючи на сторінках нашої мартирольогії назвиска таких мучеників як Березовських, Набаків, Сандовичів, Подляшецьких, Галібіїв і Ніжанковських ми формально приголомшені. Кождий з висше згаданих священиків може як мученик станути на рівні поруч замордованого достойника католицької церкви о. прал. Буткевича і разом з ним посягати в пальму мученика — а коли над бл. п. прал. о. Буткевичем був якийсь суд — то над декотрими з наших священиків не було ніякого суду і всі вони понесли смерть. І так само, як назвиско бл. п. Буткевича польський нарід так і назвиска висше згаданих український нарід з пошаною буде згадувати і передасть їх своїм нащадкам на вічну памятку і доказ тих мук і страстей, які переходив український нарід в часі теперішного лихоліття.

Польські часописи подали, в який жорстокий спосіб страчено о. прал. Буткевича, і як він по геройськи поніс смерть з рук катів, котрих перед смертю благословив — тож не від річи буде, коли на підставі актів і документів переповість ся, розправу бл. п. о. Романа Березовського, його страшну смерть, яку він разом з двома селянами Львом Кобилянським і Паньком Жабяком поніс невинно д. 14. вересня 1914. з рук австрійських судіїв-катів. Страшна це трагедія, і то тим страшнійша, що в 4 літа пізнійше австрійський суд всіх трех виправдав. І треба мати здорові нерви, щоби можна спокійно, без зворушення перечитати акта того процесу, якого вислідом було повішенне на шибениці Богу духа винних людей.

Завдяки меценасеви др. Загайкевичеви, у котрого збереглися відписи актів того процесу, справа о. Березовського і його нещасних товаришів представляється так: Бл. п. о. Роман Березовський, парох в Протезах, жидачівського повіта, місцевости о 8 миль віддаленої від угорської границі, почувши дня 28. серпня 1914. гарматні стріли і довідавшися о наступі Москалів, побоювався, що Москалі його як свідомого і дільного Українця будуть переслідувати і моглиб його вивезти, попав в такий панічний перестрах, що того дня вечером утік до Ляхович, опісля по кількох днях до Розниви, а врешті до Сенечова. А коли і тут хтось йому сказав, що бачив відділи козаків, перебрався пішки в напрямі угорської границі, щоби схоронитися на Уграх, які здавалися йому безпечнійші, чим Галичина. Не передчував що там знайде гріб. — По дорозі припадково стрінувся з Львом Кобилянським писарем громади Сенечова і Паньком Жабяком, ковалем з тої місцевости, котрі з припоручення начальства громади мали удатися до стоячих на угорській границі австрійських війск з письменним повідомленням про наступ Москалів, і рівнож, як і о. Березовський, не сподівалися, що за свій австрійський патріотизм разом з о. Березовським переплатять життєм.

Коли зближилися до угорської границі, задержала їх мадярська патруля, завела їх до місцевости Торонна, де їх як підозрілих о шпіонажу поставлено перед военний суд, котрому проводив авдітор др. Станислав Загурскі. Цей авдітор по переведенню в дни 12. вересня 1914. розправи, узнав всіх трех винними шпіонажі і засудив на кару смерти через повішенне — постановляючи рівночасно, що перший має бути повішений Панько Жабяк, другий Лев Кобилянський, а третій яко „найбільше обтяжений" о. Роман Березовський. — Чи однак нещасний о. Роман Березовський, стоячи під шибеницею, міг бачити смерть своїх товаришів, треба дуже сумніватися, бо перед повішеннем мадярські дикуни страшно його скатували. Лице після побоїв було не до пізнання, щока заломана, зуби вибиті а одно око виплинуло.

Суд військовий в Мукачеви на телеграфічний внесок авдітора др. Станислава Загурского затвердив вирок Суду в Торонні, причім др. Станислав Загурскі в депеші запримітив, що нема жадних причин допомилування. Дня 14. вересня вирок виконано. Перед повішенням позволено всім трем зробити завіщання послідної волі. Кожде з тих завіщань — то серце роздираюча картина резигнації і треба мистця слова, щоби міг передати почування тих нещасних. Як завіщання Жабяка і Кобилянського відзначаються скромностю простолюдина, так знова завіщанне бл. п. о. Романа Березовського як священика є гарним, до глубини душі переймаючим актом, який свідчить як найкраще про сего як священика. — І подібно як бл. п. о. Пралат Буткевич з молитвою на устах в підземлях чрезвичайки благословив своїх катів — так в засіщанню послідної волі благословить своїх катів о. Березовський і каже, що коли станеся достойний царства небесного, буде за них молитися — а прашаючися з своїми родичами і своїми сиротами-діточками котрих вже більше не побачить, призначує певну суму грошеву зі свого маєтку для бідних, легат за свою і своєї помершої жінки душу — і молитвою до Пречистої Діви Марії кінчить своє завіщаннє. Я нарочно переповів коротко це завіщаннє, беручи собі за взір польські часописи, які з всіми подробицями описують смерть священика героя, о. Буткевича.

За що властиво засуджено на кару смерти о. Романа Березовського і його товаришів, на це питання дають відповідь мотиви вироку, редагованого др. Станиславом Загурским. Мотиви цего монструального вироку, виданого в імени австрійського цісаря такі: 1) При обжалованім о. Березовськім найдено карту Австро-Угорщини на котрій є докладно виписана зглядно випунктована дорога, яку російські війска в цілі інвазії до Галичини вибрали, і якою через Карпати а опісля через Угри в напрямі Сербії мали машерувати. Вправді о. Березовський борониться, що та мапка походить зі шкільного атлясу його дітий — та з огляду на се, що на мапі є випунктована дорога, якою Москалі прийшли до Галичини, а о. Березовський не знає пояснити, хто і коли ті випунктовання зробив, — приймає Суд за доказане, що Березовський в порозумінню з російськими війсками в цілях шпіонажі це зробив, з чого знову слідує, що він стояв в звязи з російськими війсками. — 2) З огляду на се, що о. Березовський опустив місце мешкання в хвилі, коли російські війска зближалися до Протез і знайшовся в околицях, де по його прибутю явалися відділи російського війска, є доказом, що він був розвідником для російської армії, з котрою позіставав в сталім контакті. — 3) На підставі зізнань свідків Етвеша, Шардакалі, Шіца і Бурти, жовнірів угорської патрулі, усталив Суд, що Березовського придержано вже пізним вечером в хвилі, коли хотів перейти границю — а на підставі зізнань четаря Шардакалі приняв Суд за доказане, що в часі коли Березовський переходив границю, жадних російських війск коло Санечова не було — а що Березовський не взяв жадних річий ані біля — вказує на те, що Березовський хотів тільки провірити як найскорше околицю і розміщення австрійських війск, а опісля хотів зараз повернути до Сенечова. — 4) Тому що при Березовськім найдено 2 пуделка сірників з угорським написом, а свідок поручник Етвес ствердив через угорську жандармерію, що таких сірників в Сенечові ані в околиці ніде не можна дістати — то й оборона Березовського, що ті сірники купив в Сенечові є неправдива. Навпаки цей факт вказує на це, що Березовський ще перед своїм арештованнем в шпіонських цілях відвідував Угорщину і при тій спосібности прийшов в посідання тих сірників. — 5) Що Березовський займався шпіонажею вказує також на це та обставина, що у Березовського знайдено нотатку, в якій було записане, з кілько частей складається корпус і бриґада. А що Березовський признав, що собі то записав, принав Суд за доказане, що він ті записки поробив в цілях шпіонажі. — 6) Березовський перейшов границю в напрямі Торонної, місцевости і околиці замешканої селянами москвофілами, щоби між тими селянами мати союзників в цілях шпіонажі. А до того заключення прийшов суд на тій підставі, що Березовський мав при собі „значну" (!) готівку 276 к. і 16 сот., котра без сумніву була призначена для підкуплення селян москвофілів. Супроти того оборона його, що ту готівку підняв з церковної каси в Протезах, не заслугує на жадну віру.

Щодо обжалованого Кобилянського і Жабяка, то з ними досить коротко розправляються мотиви вироку, а саме їх оборона, що вони з припоручення начальника громади в Сенечові були вислані, щоби дати знати о появі відділів російського війска коло Сенечова, є тільки покришкою, щоби тим лекше могли дістатися на Угри в цілях шпіонажі, бо як поручник Етвес ствердив, в часі критичнім російських війск коло Сенечова цілком не було, а надто, як зізнає той свідок, коли їх придержала угорська патруля, вони на тілі дрожали. Знайдене у Кобилянського одно пуделко сірників з угорським написом вказує на це, що він подібно, як і о. Березовський, перед арештованнем був в цілях шпіонажі на Уграх — врешті, що він як і Жабяк з о. Березовським не дорозі не припадково здибалися, але плян шпіонажі перед тим докладно обговорили. А що при Кобилянськім найдено при ревізії 100 корон, а він, як це сам признав, мав як громадський писар місячної платні тільки 50 кор, то не улягає жадному сумнівови, що та „значна" (!) сума мала послужити Кобилянському для приєднання хлопів-москвофілів з околиць Торонни до шпіонської роботи. Вслід за тим приймає суд, що знайдена при о. Березовськім готівка 276 кор. 16 сот. а у Кобилянського 100 кор. призначена була для шпіонажі і походила з російських фондів.

По чотирох літах, т. є. 17-го січня 1918 р. той сам австрійський суд, тільки в зміненім складі суддів, по переведеній розправі, видав слідуючий вирок: Вирок Суду військового коменданта Львова в Мукачеві яко наглого Суду в Торонні з дня 12. вересня 1914 р., котрим о. Романа Березовського, Льва Кобилянського і Панька Жабяка узнано винними злочину шпіонажі з § 321 в. з. к. і на підставі § 444. б. к. засуджено на кару смерти через повішенне на шибениці на підставі § 400. в. п. р. в цілім змісті зноситься і обжалованих о. Романа Березовського, Льва Кобилянського і Панька Жабяка від злочину з § 321. в. з. к. поповненого через те, що о. Роман Березовський в послідних днях серпня 1914. підчас війни між Росією а Австрією — отже в часі военнім у взаїмнім порозумінню старалися вивідатися про стан сили военної в краю, її уряджения і плян, станиці і рухи війск, як рівнож стан тих предметів, що відносилися до військової оборони держави і операцій армії, щоби ворогови уділити відомости — на підставі § 306. В. гр. к. увільняється.

При цій розправі боронив обжалованих адвокат др. В. Загайкевич. Завдяки його усильним стараннням в часі доходжень і його знаменитій і безінтересовній обороні треба заєдначити, що з нещасних, бодай по смерти, стерто пляму зради. — На підставі зізнань численних свідків, котрі представляють бл. п. о. Березовського яко взірцевого священика і громадянина а свідомого Українця, приняв Суд за доказане, що о. Березовський на підставі поширених вісток, що Москалі українських священиків переслідують і над ними знущаються, впав в такий хоробливий переляк, що, почувши стріли, і по уміщенню своїх дітий у знакомих, утік з Протезів, заосмотрившися в готівку 300 кор., котру підняв з каси церковної в Протезах, на яку найшлася в церковній касі його посвідка. На підставі численних свідків (купців) ствердив Суд, що в Сенечові, як і в околиці, так перед війною, як і в критичнім часі, були в продажі сірники з угорським написом і що оборона о. Березовського, що зі страху перед Москалями втік, є зовсім оправдана і о яких намірах шпіонажі з його сторони навіть бесіди бути не може. — На підставі оречення офіцерів генерального штабу, яких слухано в характері знавців, суд ствердив, що на карті, яку при о. Березовськім найдено і на якій, по переконанню першого Суду, є вирисована зглядно випунктована дорога, котру рос. війска вибрали в цілі вмашерування до Галичини, і котрою при своїм дальшім маршу мали посуватися через Карпати і Угри в напрямі до Сербії, не можна доглянути ані вирисовання ані випунктовання якоїсь дороги. Підчеркнення, які є на тій карті не стоять з собою в ніякій звязи і їх можна знайти в кождім шкільнім атлясі, — з чого слідує, що їх пороблено без означеної цілі. — На цій карті є підчеркнені місцевости, котрі під оглядом мілітарним є без значіння — а знова дуже важні під оглядом стратегічним місцевости, не є підчеркнені. З оречення знавців військових слідує дальше, що найдена у о. Березовського карта не представляє під оглядом військовим і тактичним ніякої вартости і, є виключене, щоб можна з неї взяти якісь детайлі. — Щодо записок, знайдених у о. Березовського, то в тих записках одна бригада має 4 полки — а дивізія 4 бригади. Та невірна інформація доказує, що ті записки не могли о. Березовському послужити до шпіонських цілей, поминувши вже те, що Москалі таких пояснень не потребували, знаючи добре з яких одиниць складається австрійський корпус і бриґада.

На підставі зізнань дальших свідків приймає Суд за доказане, що Ілько Пенів, газда з Сенечова, сказав начальникови громади Сеневоча, Петрови Чепенякови, що бачив „на Поляні" кодо Сенечова сотню козаків. — Петро Чепеняк поручив поліціянтови громадському Пилипови Угринови, щоби пішов над границю угорську і повідомив о появі Москалів стоячі там відділи австрійського війска, а коли Пилип Угрин від того відмовився, згодилися ту відомість передати з власної охоти абжаловані: Лев Кобилянський і Панько Жабяк. — З огляду на це їх оборона, що на припорученнє начальника громади в вище згаданій цілі перейшли границю, є правдивою — а зі зізнань пароха о. Осипа Охримовича виходить, що обжалований Лев Кобилянський дістав навіть від академика Лінинського картку з донесеннем о появі козаків коло Сенечова — так що і в тім напрямі оборона обжалованого Льва Кобилянського є правдива. — На підставі зізнань о. Осипа Охримовича усталює Суд, що між обжалованим о. Березовським а обома другими обжалованими відносно їх виїзду з Сенечова не було жадної звязи.

Такі два вироки видав австрійський військовий Суд в одній і тій справі. Зміст їх говорить сам за себе. Не знати, що подивляти більше, чи легкодушність чи свідому злобу тих суддів, котрим для спасення Австрії видалося потрібне усунути раз на завжди українського, католицького священика з двома горожанами як небезпечних шпіонів.

Брак місця не позваляє мені на критичну розбірку першого вироку і порівнанне його з вироком увільняючим — котрі то вироки стоять з собою в діяметральній суперечности. Однак зазначу оден маркантний факт, стверджений вироком засуджаючим, який усталює очевидну неправду, що на мапі була випунктована дорога для Москалів, коли натомісць другий вирок стверджує, що жадної випунктованої дороги на мапі, яку знайдено при о. Березовсім доглянути не можна. Рівнож не знати, що сталося з карткою, яку дістав обж. Кобилянський з поручення начальника громади від Ліпинського. З протоколу розправи виходить, що свідок Шардаколі зізнав, що Кобилянський вручив йому якусь картку, якої він перечитати не вмів, але що сталося з цею карткою, яка є важним доказовим документом, то це лишиться вічною тайною.

О. пралат Буткевич як католицький священик боронив церковного майна, посяганне на него уважав за святотатство і через те попав в конфлікт з большевицькою владою. Його засуд і виконанне на нім кари смерти викликало протест цілого культурного світа, а спеціяльно Риму. О. Березовський, як і інші погибші наші священики зійшли непомітно в могилу — забуті світом, забуті Римом. Так, як о. пралат Буткевич згинув смертю мученицькою, так само і о. Березовський і інші наші священики — і хоть можепричини, наслідком яких понесли смерть дещо відмінні, то се в сути річи не змінює факту.

Память о. пралата Букевича почтив польський нарід в достойний спосіб і я певний, що колиби була можність спровадження його тлінних останків, то спочивби він в королівських гробах на Вавелю, де в його честь цілий польський народ жертвує памяткову таблицю і вливуть обильні жертви так на тую таблицю, як і на живий памятник. Бо почитати память заслужених для народу є не тільки потребою серця, але добре відчутим обовязком затягненого зглядом них довгу вдячности. І наш нарід, не забуваючи про свій обовязок пошани помяти для своїх героїв, повинен памятати про своїх слуг церкви, що через военне здичінне стратили життя.

По моїй думці, до вшановання памяти тих священиків покликані при допомозі цілої суспільности в перщій мірі церкви і клир і для тих священиків повинен бути в Святоюрськім Соборі у Львові фундований памятник, посвячений їх памяти. Я був при тім, коли оказано Візитаторови апостольському Дженоккому фотографічну знимку висячого на шибениці о. Березовського і його двох товаришів. Він з жахом закрив очі, взяв з собою знимку і сказав, що її покаже в Римі, при чім висловився: „Vera et funerosa martirologia Ucrainici cleri" (правдиве і страшне мучеництво українського клиру).

Роман Дмоховський.

ЯК ВИГЛЯДАЄ „ПОЛЬСКІСТЬ" „КРЕСУФ" НА ВОЛИНІ

В звичайних балачках можна ріжно доказувати і те, що „креси" польські і те, що там Поляків зовсім немає. Але за дійсний стан то говорять найкраще цифри — статистика. Правдивої статистики у нас немає. Спорядили її Поляки для свого ужитку і звичайно, в їх інтересі було, щоб на „кресах" були самі Поляки, або хоч велика їх більшість. Алеж—рахували вони, підраховували, натягали і врешті витягнули у волинськім воєвудстві такі цифри: живе тут аж 16.8 відсотків Поляків, т. є. 16 з хвостиком на 100; Українців 68.3 відсотків т. є. біля 69 на 100; Білорусів 0.1, Росіян 0.7, Жидів 10.6, і інших 3.5 відсотків; за те по релігії є тут римо-католиків 11.5 відсотків, православних 74.2, лютеранів 2.6, старозаконних 11.5 і інших 0.2 відсотків. Цікаво, що по релігії то Поляки найшли, що біля 5 відсотків православних є теж Поляками.

Ще краще представляється справа в окремих повітах. І так: Любомиль—православних 77.2, католиків 13 відсотків, Володимир—пр. 65.9, кат. 19.4, Горохів—пр. 77.2, кат. 10.3, Луцк—пр. 65, кат. 14.6, Дубно—пр. 81.3, кат. 9, Рівне—пр. 68.9, кат. 13.5. Ковель—пр. 76.1, кат. 8.8, Кременець—пр. 84, кат. 7.7, і т. д.

А як то Поляки репетували про Горішній Шлеск, про Мазури і т. д., про кривду, яка їм діється, бо польську більшість хочуть прилучити до Німців. А шож ми маємо казати? Скинути шапку та подякувать шановній антанті та Польщі за справедливість?... Егеж, дякуємо...
